

وضعیت قوانین و مقررات حوزه هنر در ایران

مسئله اصلی در این گزارش آسیب‌شناسی قوانین و مقررات حوزه هنر در ایران است. به صورت مشخص این گزارش بررسی سه موضوع را دنبال می‌کند: در چه حوزه‌هایی از هنر در ایران خلأ قانونی وجود دارد؟ برای چه مقولاتی از هنر در ایران قوانین و مقررات وجود ندارد؟ در چه حوزه‌هایی از هنر خلأ مقرراتی وجود دارد؟

مرکز پژوهش‌های مجلس در سال ۱۳۹۰ گزارشی با عنوان «وضعیت هنر در ایران (۵): قوانین و مقررات حوزه هنر (چالش‌ها و خلأها)» منتشر کرده است که نکات مهم آن در ادامه می‌آید. این پژوهش ۴ حوزه را در بحث هنر در نظر گرفته است. این حوزه‌ها شامل حوزه موسیقی، حوزه هنرهای نمایشی، حوزه هنرهای تجسمی و درنهایت حوزه هنرهای سینمایی و عکاسی است. این گزارش ۴ حوزه تجهیزات، پیش از تولید، پس از تولید و مصرف را به عنوان چارچوب تحلیل حوزه‌های هنر مدنظر قرار داده است. (صفحه ۷) درنهایت این گزارش ۳۱ مقوله را به عنوان مقولات سیاستی در حوزه هنر انتخاب نموده و تحلیل را بر مبنای این مقولات انجام می‌دهد. (صفحه ۸)

توصیف کلی از وضعیت قوانین و مقررات در حوزه هنر

نتایج نشان می‌دهد که ۸۳ درصد از ۳۱ مقوله فاقد قوانین بوده و ۲۹ درصد از مقولات بدون مقررات هستند. همچنین برای ۶ مورد از مقولات معادل ۱۹ درصد، هیچ‌گونه قانون و یا مقرراتی وضع نشده است. این ۶ مورد عبارتند از:

دانشگاه و مؤسسات آموزش عالی
پژوهش‌های هنری
تجهیزات و فناوری‌های تولیدی
خدمات تکمیلی مانند تدوین و یا لابراتوار
تبلیغات و بازاریابی هنری
حقوق مخاطبین و مبادلات بین‌المللی. (صفحه ۱۰)

تمرکز قوانین و مقررات

نتایج نشان می‌دهد که تمرکز قوانین و مقررات عمدتاً در بخش کلیت هنر و سپس سینما وجود داشته و باقی بخش‌ها در جایگاه پایین‌تری قرار دارند. (صفحه ۱۲)

وضعیت مقررات

- شکل مقررات: شکل قالب مقررات آیین‌نامه است که ۲۵ درصد کل مقررات در حوزه هنر را شامل می‌شود. پس از آیین‌نامه، به ترتیب تصویب‌نامه و دستورالعمل قرار دارند. نکته مهم آنکه برای ۴۴ درصد مقررات در حوزه هنر نمی‌توان صورت و شکل خاصی را لحاظ نمود و بر این اساس در مورد کلی «سایر موارد» طبقه‌بندی شده‌اند. (صفحه ۱۳)

وضعیت مقررات به لحاظ تنوع شکلی (صفحه ۱۳)

شکل مصوبه

کلیت حوزه هنر

حوزه سینما

حوزه موسیقی

حوزه هنرهای نمایشی

حوزه هنرهای تجسمی

فراوانی

درصد

اساسنامه

۳

-

-

-

-

۳

۲

موافقت نامه

۱

۱

-

-

-

۲

۲

اجازه‌نامه

۱

۳

-

-

۲

۶

۵

تصویب‌نامه

۶

۴

-

-

۱

۱۱

۹

آیین‌نامه

۱۱

۱۵

۳

-

۱

۳۰

۲۵

سیاست و طرح

۴

۲

-

۱

-

۷

۶

شیوه‌نامه

۶

۲

-

-

-

۸

۶

دستور العمل

-

۱

-

-

-

۱

۱

سایر موارد

۱۹

۲۰

۴

۸

۳

۵۴

۴۴

جمع کل

۵۱

۴۸

۷

۹

۷

محتوای مقررات: بر مبنای نتایج تحلیلی، ۲۷ درصد از مقررات به لحاظ محتوایی به دنبال ایجاد رویه‌ای هماهنگ و تعیین ضوابط برای فعالیت‌های هنری هستند. همچنین مقرراتی که جنبه اعتباری و بودجه‌ای داشته و یا تأسیس هستند سهم قابل توجهی از مقررات را به لحاظ محتوایی شامل می‌شوند. ۱۵ درصد مقررات نیز جنبه اصلاحی و یا بازنگری مقررات گذشته را دارا می‌باشند. (صفحه ۱۴ و ۱۵)

وضعیت مقررات حوزه هنر به لحاظ محتوا (صفحه ۱۵)

شکل مصوبه

کلیت حوزه هنر

حوزه سینما

حوزه موسیقی

حوزه هنرهای نمایشی

حوزه هنرهای تجسمی

فراوانی

درصد

اداری-استخدامی

۳

۴

-

-

۱

۸

۷

ضوابط

۶

۹

۳

۱

۱

۲۰

۱۶

بازنگری، الحاقیه، اصلاح و متمم

۸

۵

-

۲

۳

۱۸

۱۵

تأسیسی

۱۵

۷

-

۱

-

۲۳

۱۹

اعتباری-بودجه‌ای

۱

۱۳

۳

۲

۱

۲۳

۱۹

رویه سازی (هماهنگی و یکسانی)

۷

۶

-

۱

-

۱۴

۱۱

اقدام

۴

۲

۱

-

۱

۸

۷

عضویت و اضافه شدن

۱

-

-

۲

-

۳

۲

سایر موارد

۳

۲

-

-

-

۵

۴

جمع کل

۵۱

۴۸

آسیب‌شناسی نظام حقوقی هنر در ایران

- خلاصه قانونی: مهم‌ترین موضوع در آسیب‌شناسی نظام حقوقی هنر در ایران وجود خلأهای جدی قانونی است. به صورت مشخص از ۳۱ مقوله تنها ۷ مقوله از قانون برخوردارند. در حوزه کلیت هنر نیز تنها ۱۲ مقوله از ۳۱ مقوله دارای مقررات هستند. (صفحه ۲۴)

- محتوای مقررات: وقتی می‌پذیریم مقررات برای تنظیم امور است، در نتیجه محتوای آنها که چگونه این کار را انجام می‌دهند و یا توانایی انجام این کار را دارند، امری مهم و ضروری محسوب می‌شود. مرور مقررات در حوزه هنر نشان می‌دهد که تنها ۱۶ درصد از مقررات مربوط به حوزه هنر مربوط به ضوابط این حوزه یعنی تنظیم امور هستند. در مقابل ۱۹ درصد مربوط به بحث اعتبارات و ۱۹ درصد نیز به تأسیس نهادهای جدید مربوط می‌شود. (صفحه ۲۵)

- قدیمی بودن قوانین: امر قوانین هنر به بیش از یک‌صد سال می‌رسد به طوری که دو قانون از قوانین این عرصه مربوط به سال ۱۲۸۹ است. بیش از نیمی از قوانین حوزه هنر نیز در زمان پیش از انقلاب تصویب شده است. (صفحه ۲۶)

- عدم جامعیت قوانین: با توجه به اینکه قوانین هنر در ایران عمدتاً مربوط به دهه‌های گذشته است، این قوانین امکان حل مسائل و چالش‌های جدید و تازه را نداشته و منطبق با تغییرات در جامعه نیستند. به عنوان نمونه قوانین مربوط به حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان مربوط به سال ۱۳۴۸ است که به صورت طبیعی بسیاری از موضوعات و مسائل دنیای امروز در آن لحاظ نشده است. (صفحه ۲۶)

- عدم توجه به مسائل و موضوعات بنیادین: یکی از مهم‌ترین وظایف و نخستین وظیفه سیاست‌گذاران، شناسایی درست مسئله است. مرور قوانین و مقررات در حوزه هنر چنین استنباطی را پدید می‌آورد که مسائل اصلی حوزه هنر تحت تأثیر مسائل حاشیه‌ای این حوزه قرار گرفته و همچنان لاینحل باقی‌مانده است. (صفحه ۲۶ و ۲۷)

- عدم ارتباط میان اجرا و سیاست‌گذاری: یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در این عرصه آن است که پس از مرور قوانین و مقررات در این عرصه، به نظر می‌رسد که نوعی قطع ارتباط میان اجرا و سیاست‌گذاری در قوانین و مقررات در حوزه هنر وجود دارد. قدیمی بودن اسناد و قوانین در حوزه هنر از دلایل بروز این معضل است. (صفحه ۲۷)